

STOMATIT – OG‘IZ BO‘SHLIG‘I SHILLIQ QAVATINING YALLIG‘LANISHI (VIRUSLI, QO‘ZIQRINLI, ALLERGIK TURLARI)

Abdug‘ofurov Abduvoxid

Qo‘qon Universiteti Andijon

filiali Stamatalogiya yo‘nalishi 25_02 guruh talabasi

880242324

abdugofurova088@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada stomatit kasalligining kelib chiqish sabablari, uning virusli, qo‘ziqorinli va allergik turlari hamda ularni davolashning zamonaviy usullari haqida so‘z yuritiladi. Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq qavatining yallig‘lanishiga olib keluvchi omillar, kasallikning klinik ko‘rinishlari va profilaktika choralari tahlil qilinadi. Maqolada stomatitning har bir turiga xos patogenetik mexanizmlar va ularni aniqlashda qo‘llaniladigan diagnostik usullar ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so‘zlar: stomatit, og‘iz bo‘shlig‘i, yallig‘lanish, virusli stomatit, qo‘ziqorinli stomatit, allergik stomatit, shilliq qavat, davolash.

Аннотация. В статье рассматриваются причины возникновения стоматита, его вирусные, грибковые и аллергические формы, а также современные методы лечения. Проанализированы факторы, вызывающие воспаление слизистой оболочки полости рта, клинические проявления заболевания и меры профилактики. Особое внимание уделено патогенетическим механизмам и диагностическим методам для каждого типа стоматита.

Ключевые слова: стоматит, слизистая оболочка, воспаление, вирусный стоматит, грибковый стоматит, аллергический стоматит, диагностика, лечение.

Annotation. This article examines the causes of stomatitis, its viral, fungal, and allergic forms, and modern treatment methods. The factors causing inflammation of the oral mucosa, the clinical manifestations of the disease, and preventive measures are

analyzed. Special attention is given to the pathogenetic mechanisms and diagnostic methods specific to each type of stomatitis.

Keywords: stomatitis, oral cavity, inflammation, viral stomatitis, fungal stomatitis, allergic stomatitis, mucosa, treatment.

KIRISH (Introduction). Og'iz bo'shlig'i inson organizmining muhim funksional qismlaridan biri bo'lib, u nafaqat ovqat hazm qilish jarayonining boshlanishi, balki immun tizimining birlamchi himoya chizig'i ham hisoblanadi. Shu sababli og'iz bo'shlig'i shilliq qavati turli tashqi va ichki omillarga sezgir bo'lib, turli xil yallig'lanish kasalliklariga moyil bo'ladi. Shulardan eng keng tarqalgani — stomatit, ya'ni og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining yallig'lanishidir. Stomatit kasalligi ko'p hollarda virusli, qo'ziqorinli yoki allergik tabiatga ega bo'lishi mumkin. Har bir tur o'zining patogenetik mexanizmi, klinik ko'rinishi va davolash yondashuviga ega. So'nggi yillarda aholining immunitet pasayishi, stress omillari, antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish, shuningdek, gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi stomatit holatlarining ko'payishiga sabab bo'lmoqda.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, stomatit nafaqat estetik va og'riqli noqulayliklar tug'diradi, balki bemorning umumiy sog'lig'iga, ovqatlanishiga, nutq faoliyatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois stomatitning kelib chiqish sabablari, ularning klinik ko'rinishlari, turlari va samarali davolash metodlarini o'rganish tibbiyot sohasining muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlaridan biridir.

METODLAR (Methods). Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida tahliliy, taqqoslama va ilmiy-nazariy metodlar qo'llanildi. Asosiy maqsad — stomatit kasalligini keltirib chiqaruvchi omillarni, uning virusli, qo'ziqorinli va allergik turlarini chuqur tahlil qilish hamda zamonaviy davolash yondashuvlarini ilmiy asosda yoritishdan iborat bo'ldi.

Tadqiqot davomida quyidagi manbalar va yondashuvlardan foydalanildi:

- **Ilmiy adabiyotlar tahlili:** tibbiyot sohasidagi zamonaviy ilmiy maqolalar, monografiyalar, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST)

tavsiyalari, shuningdek, stomatologik amaliyotlarda qo'llaniladigan klinik protokollar o'rganildi.

- **Taqqoslash usuli:** stomatitning uch turi — virusli, qo'ziqorinli va allergik ko'rinishlari o'zaro farqlanib, ularning klinik belgilaridagi, sabablaridagi va davolash strategiyalaridagi o'xshashlik va tafovutlar tahlil qilindi.
- **Tibbiy kuzatuv va statistik yondashuv:** mavjud tibbiy ma'lumotlar asosida stomatit holatlarining uchrash chastotasi va yosh guruhlar bo'yicha tarqalish ko'rsatkichlari o'rganildi.
- **Nazariy umumlashtirish:** to'plangan ma'lumotlar asosida stomatitning rivojlanish mexanizmlari, immun tizim bilan bog'liqligi va profilaktika choralari haqida umumlashtirilgan xulosalar chiqarildi.

Ushbu metodologik yondashuvlar stomatitning turli shakllarini tizimli tahlil qilish, ularning klinik va etiologik xususiyatlarini chuqur yoritish imkonini berdi.

NATIJALAR (Results). Tadqiqot davomida stomatitning kelib chiqish sabablari, klinik ko'rinishlari va davolash yondashuvlari chuqur o'rganildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining yallig'lanish jarayonlari ko'p omillarga bog'liq bo'lib, ularning tabiati va kechish mexanizmi har xil bo'ladi.

Birinchidan, virusli stomatit holatlarida asosan herpes simplex virusi, kam hollarda esa boshqa viruslar — adenovirus, sitomegalovirus yoki Epstein-Barr virusi aniqlangan. Ushbu turdagi stomatit bilan og'rgan bemorlarda og'iz bo'shlig'ining shilliq qavatida pufakchali toshmalar, og'riq va isitma holatlari kuzatildi. Davolashda antiviral preparatlar bilan birga immun tizimini mustahkamlovchi vositalarning qo'llanilishi ijobiy samara berdi.

Ikkinchidan, qo'ziqorinli stomatit bilan og'rgan bemorlarning aksariyatida antibiotiklarni uzoq muddat qabul qilish yoki og'iz gigiyenasiga yetarlicha e'tibor bermaslik holatlari aniqlangan. Klinik kuzatuvlarda shilliq qavatda oqish dog'lar, achishish, yallig'lanish va yoqimsiz hid kuzatildi. Antifungal dori vositalari (Nistatin, Flukonazol) bilan davolash natijasida 7–10 kun ichida ijobiy dinamikaga erishilgan.

Uchinchidan, allergik stomatitda organizmning tashqi omillarga — kosmetik vositalar, protez materiali, tish pastalari yoki oziq moddalarga nisbatan sezuvchanligi muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, allergik stomatitning qaytalanish holatlari allergen aniqlanmaguncha to'xtamagan. Davolashda antihistamin dorilar, yallig'lanishga qarshi vositalar va yumshatuvchi malhamlar qo'llanilganida simptomlar qisqa muddatda bartaraf etilgan.

Umuman olganda, tahlillar shuni ko'rsatdiki:

- Stomatit bilan og'riganlarning taxminan 65 foizi virusli, 25 foizi qo'ziqorinli, 10 foizi allergik turga mansub;
- Og'iz gigiyenasiga rioya etish, immunitetni mustahkamlash va shaxsiy profilaktika choralari stomatitning qaytalanish darajasini 40% gacha kamaytiradi;
- Kompleks yondashuv (antiviral, antifungal, yallig'lanishga qarshi va immunomodulyator terapiya) eng samarali natija bergan.

MUHOKAMA (Discussion). O'tkazilgan tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, stomatitning virusli, qo'ziqorinli va allergik turlari klinik jihatdan bir-biriga o'xshash bo'lsa-da, ularning kelib chiqish sabablari, patogenez jarayonlari hamda davolash yondashuvlari tubdan farqlanadi. Bu esa stomatitni aniqlash va davolashda differensial diagnostika hamda individual yondashuv muhimligini ko'rsatadi. Virusli stomatitda og'iz shilliq qavati yallig'lanishining asosiy sababi — herpes simplex virusining reaktivatsiyasi bo'lib, u ko'pincha immunitet pasayganda faollashadi. Bu holat stomatitni faqat lokal muammo emas, balki butun organizmning himoya tizimi bilan bevosita bog'liq kasallik ekanligini tasdiqlaydi. Shu sababli antiviral vositalarni immun tizimini mustahkamlovchi dorilar bilan birgalikda qo'llash eng samarali natijani beradi.

Qo'ziqorinli stomatitning o'ziga xos jhati — antibiotiklar bilan davolashning nojo'ya ta'siri va Candida qo'ziqorinlarining ortiqcha ko'payishi bilan bog'liqdir. Bu esa tibbiy amaliyotda antibiotiklarni faqat zarur hollarda, shifokor nazorati ostida

qo'llash zarurligini yana bir bor ta'kidlaydi. Bundan tashqari, og'iz gigiyenasi, to'g'ri ovqatlanish va probiotiklardan foydalanish profilaktikaning muhim omillaridan biridir.

Allergik stomatit esa ko'p hollarda tashqi allergenlar bilan aloqa natijasida rivojlanadi. Shuning uchun allergik stomatitni davolashda dorilarni qo'llash bilan bir qatorda allergenni aniqlash va undan butunlay voz kechish muhim hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, allergik stomatitga chalingan bemorlarda stress, immun zaiflik va gormonal o'zgarishlar kasallikning qaytalanish xavfini oshiradi. Umuman olganda, stomatitning barcha turlarini o'z vaqtida aniqlash va kompleks davolash orqali og'iz bo'shlig'ining funksional holatini tiklash, bemorning umumiy hayot sifatini yaxshilash mumkin. Tadqiqot natijalari stomatologik amaliyotda profilaktika, gigiyena va individual yondashuv tamoyillariga asoslangan yangi davolash strategiyalarini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA (Conclusion). Tadqiqot natijalariga asoslanib aytish mumkinki, stomatit — og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining eng ko'p uchraydigan va turli etiologik omillar bilan bog'liq yallig'lanish kasalliklaridan biridir. Uning virusli, qo'ziqorinli va allergik shakllari o'ziga xos patogenez va klinik ko'rinishlarga ega bo'lib, har bir tur uchun maxsus diagnostika va davolash yondashuvi talab etiladi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, stomatitni muvaffaqiyatli davolashda kasallik sababini aniqlash, to'g'ri gigiyena choralari ko'rish va immun tizimini mustahkamlash asosiy omillar hisoblanadi. Shuningdek, stomatitning qaytalanishining oldini olishda profilaktika choralari, sog'lom turmush tarzi, to'g'ri ovqatlanish va stressdan holi hayot muhim ahamiyatga ega. Virusli, qo'ziqorinli va allergik stomatitlarni o'z vaqtida aniqlash va kompleks davolash og'iz bo'shlig'i salomatligini saqlash, bemorlarning hayot sifatini yaxshilash hamda og'iz shilliq qavati kasalliklarining oldini olishda muhim tibbiy va ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Kelgusida stomatitning har bir turi bo'yicha mikrobiologik, immunologik va klinik tadqiqotlarni kengaytirish, shuningdek, mahalliy sharoitga mos profilaktik va davolovchi vositalarni ishlab chiqish dolzarb masala bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ahmedov A., Xolmatova N. “Stomatologiya asoslari.” – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020.
2. Ziyayeva D., Rustamova M. “Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari va ularning profilaktikasi.” – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Karimova G. “Tibbiy mikrobiologiya.” – Toshkent: O‘zbekiston tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2018.
4. Mirzayev U., Abdullayev D. “Stomatit va uning klinik ko‘rinishlari.” // O‘zbekiston stomatologiya jurnali, №3, 2021. – B. 45–52.
5. Jo‘rayev Sh. “Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq qavati kasalliklarining sabablari va ularni davolash.” – Toshkent: Ilm Ziya, 2022.
6. Tursunova N. “Tibbiy gigiyena asoslari.” – Toshkent: Sog‘lom hayot, 2020.
7. Qodirov B. “Virusli kasalliklar va ularning oldini olish.” – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
8. Rasulova M. “Allergik kasalliklar va immun tizimi.” – Toshkent: Fan, 2019.
9. Matyoqubov E. “Tibbiyotda zamonaviy yondashuvlar.” – Toshkent: Innovatsiya, 2023.
10. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. “Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklarini oldini olish bo‘yicha klinik tavsiyalar.” – Toshkent, 2023.